

ÚVOD

Mikuláš Konáč z Hodiškova patří k autorům, jimž literární historie věnovala dosud daleko méně pozornosti, než kolik si zaslouží. A přece měl Konáč v české literatuře prvních tří desetiletí 16. věku (do nichž spadá největší rozmach jeho činnosti) obdobné významné postavení, jaké měl v posledním čtvrtstoletí Veleoslavín. Veleoslavína ostatně Konáč připomíná po nejedné stránce, především šíří svých zájmů a mnohotvárností svého díla. S touto mnohotvárností souvisí i jakási roztržitost, ta však není projevem ideové bezradnosti nebo eklekticismu, nýbrž vyplývá ze snahy obejmout co největší bohatství literárního života a recipovat co nejvíce z cizích literatur. Konáčova činnost, kterou odpovídal dobové potřebě, měla nemalý význam pro upevňování kulturní pospolitosti české národnosti, neboť okruh jeho čtenářstva byl jistě hodně široký. Rozbor Konáčovy tvorby má tedy mimořádný význam pro poznání literatury 16. století, po jejímž hlubokém studiu důrazně už před půlstoletím volal Zdeněk Nejedlý.¹⁾

Pro analýzu Konáčova díla jsem mohl zvolit hledisko buď chronologické, nebo žánrové. Po prostudování materiálu jsem přišel k závěru, že důsledné uplatnění chronologické metody by vedlo k nevhodnému izolování výkladů o jednotlivých spisech. Rozhodl jsem se proto přistoupit ke Konáčovi se zřetelem k žánrovým (event. tematickým) okruhům, které se v jeho díle zřetelně rýsují. Avšak i při tomto postupu stále respektuji dobu vzniku prací (podle toho řadím kapitoly i zkoumaná díla uvnitř kapitol) a sleduji vývojové tendence v Konáčově tvorbě.

Metoda výkladů je dána dvěma činiteli: jednak tím, že všechna díla nejsou stejně významná, jednak tím, že některá byla už — zpravidla v souvislosti s příbuznou problematikou — osvětlena. Zaměřuji se proto především na spisy obsahově i formálně závažné a na ty, jež ovlivňovaly další vývoj naší literatury. O pracích, které už někteří badatelé studovali, pojednávám stručněji. Díla méně významná pro literární proces sleduji spíše na okraji: o některých uvádím jen drobné zmínky (třeba i na několika místech), jiných si všímám jen v poslední kapitole, zvláště těch, jež jsou více výsledkem práce Konáče-vydavatele než Konáče-tvůrčího spisovatele.

¹⁾ Ve spise *Spor o smysl českých dějin* (Praha 1913; nově v souboru statí *O smyslu českých dějin*, Praha 1952, str. 72 n.).

Převážná část Konáčovy činnosti je překladová. Všude se snažím konfrontovat překlad s originálem. Činím tak hned při rozboru zkoumaného díla, nikoli speciálně ve zvláštní kapitole, protože se domnívám, že nelze otázky spojené s překladatelskou technikou odtrhovat od ostatních otázek analýzy literárního tvaru. Zásadní problém, zda Konáč znal překladatelské teorie a zda se jimi v překladatelské praxi řídil, řeším pak v závěru.

Mistry uvádím poměrně obsáhlé citace. Soudím, že to není zbytečné, protože citáty jsou z děl těžko dostupných, někdy dokonce unikátních. Proto někde podávám i zevrubné obsahy, zvláště tam, kde je to k úplné charakteristice díla nezbytné. Údaje o Konáčově životě uvádím jen potud, pokud pomáhají objasnit jeho tvorbu. Má kniha tedy není monografií, jež by v tradičním smyslu chtěla podat syntetický pohled na spisovatelův život a jeho tvorbu. Domnívám se, že problematika české literatury v období renesance není dosud natolik zvládnutá, aby bylo možno přistoupit k monografii o spisovatelské osobnosti.

Za soustavné vedení při práci na díle Konáčově a za cenné rady děkuji srdečně svému učiteli prof. J. Hrabákovi. Děkuji upřímně i těm, kdo mně knihu pomohli zlepšit svými připomínkami: prof. M. Pišútovi a doc. A. Škarkovi, dále Zd. Tiché, J. Kolárovi a E. Pražákovi z Ústavu pro českou literaturu ČSAV a Al. Gregorovi, K. Palasovi a Fr. Tenčíkovi z katedry bohemistiky na filosofické fakultě v Brně.

V neposlední řadě děkuji za pomoc a trpělivost své manželce Haně. Správám příslušných knihoven a Kabinetu pro filologickou dokumentaci při ÚČL vděčím za ochotné zapůjčení starých tisků, event. jejich fotokopii. Zvláštním díkem jsem zavázán Zemské knihovně v Gotě, odkud jsem měl vypůjčen unikátní tisk Greffovy hry Judith.

Únor 1960

Milan Kopecký